

Ivchenko A.I., Patsura I.M., Melnyk A.S. Rare trees autochthonic and introduction of species in landscapes of age-old parks of Prykarpattia

59 interesting and unique trees of 43 taxons saved on Lviv Region in the landscapes of age-old parks of Prykarpattia. They are selected the considerable age and biometrical indexes. Such trees are valuable objects for biological and forestry science, planting of greenery and landscape architecture. They need the proper care and guard.

Keywords: age-old park, age-old trees, arboreal introduction species.

УДК 630*[27+235.6] Проф. В.П. Кучерявий, д-р с.-г. наук; доц. Р.Б. Дудин, канд. с.-г. наук; асист. Т.М. Левусь – НЛТУ України, м. Львів

**ПАРК ІМЕНІ ТРИЛЬОВСЬКОГО У КОЛОМІЇ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕКОНСТРУКЦІЇ**

Досліджено історію створення та розвитку пам'ятки садово-паркового мистецтва, планувальну структуру та сучасний стан насаджень. На основі зібраних даних запропоновано методи оптимізації паркового ландшафту: реконструкція доріжково-стежкової мережі, насаджень, реставрація та консервація його окремих елементів.

Ключові слова: пам'ятка садово-паркового мистецтва, парк культури та відпочинку, планувальна структура, насадження, реконструкція, реставрація, консервація.

Парк культури і відпочинку ім. Кирила Трильовського, площею 5,4 га, є пам'яткою садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташований він у центральній частині Коломиї Івано-Франківської області. Парк було закладено на кошти місцевого магістрату у другій половині XIX ст., на місці природного змішаного лісу [2]. Тоді ж територією парку провели штучне русло потоку Радилівка, який до того рухався в іншому напрямку. У 1898 р. парк називався іменем А. Міцкевича, пам'ятник якому з еліпсним латунним рельєфом на фоні гранітної брили було споруджено у центральній частині. У 2005 р. пам'ятник відреставрували на кошти польської громади.

У вересні 1880 р., на честь приїзду до Коломиї цесаря Франца Йосифа, у парку було збудовано дерев'яний етнографічний павільйон (за проектом інженера В. Шатра), у якому надалі вживали різноманітних заходів: спортивні змагання, заклики до страйку, а 16 червня 1902 р. відбулося перше в тих краях січове свято на чолі з доктором права Кирилом Трильовським, який у травні 1907 р. переміг на виборах до австрійського парламенту. У ті часи парк відвідували Лесь Мартович, Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник.

У післяреволюційні роки до формування паркових пейзажів немало зусиль доклав Федір Білейчук (1905-1953), який до 1939 р. був тут головним садівником. Як свідчать архівні матеріали, він був майстром із створення візерунків з квіткових рослин, а також вмів виконувати фігурну стрижку дерев та кущів. Неподальок від будиночка садівника знаходилася оранжерея та парник із садивним матеріалом. На сьогодні ці споруди зруйновані і зарослі хащами. З 1939 по 1941 р. парком опікується Іван Костюк – колишній січовий стрілець, вояк УГА, громадський активіст. Завдяки йому у місті було висаджено тисячі саджанців, засновано лабораторію для акліматизації рослин. Під керівництвом майстра щороку восени у парку проводили "Свято квітів",

на якому свої композиції виставляли працівники будинкоуправління, шкіл, лісництва.

Після війни парк назвали на честь С. Кірова – секретаря Ленінградського обкому ВКП (б), а у 1956 р. йому було встановлено пам'ятник, для постаменту якого використали червоний граніт із старих коломийських кладовищ. У 1952 р. у парку був збудований кінотеатр "Комсомолец", який відзначався легким гуцульським стилем. Авторами проекту були головний архітектор міста І. Боднарук і майстер дерев'яного промислу А. Шаерман. Поруч, у павільйоні, де приймали імператора, влаштували сезонний ресторан "Карпати", встановили каруселі [1].

У середині 80-х років у парку відбулася реконструкція, внаслідок якої з'явився концертний майданчик з амфітеатром, береги потічка вкрили прямокутними залізобетонними плитами і встановили справжній літак-винищувач, який після розвалу СРСР розібрали на металобрухт. Вже за часів незалежної України, 19 жовтня 1997 р. неподалік від входу у парк з вул. Л. Українки, було відкрито і освячено бронзове погруддя засновника січового руху в Україні К. Трильовського (скульптор В. Одрехівський).

На цей час територія парку має вигляд ламаного чотирикутника і обмежена вулицями Л. Українки, О. Кобилянської та А. Чайковського (рис.). Оскільки це центральна частина міста, його відвідує багато людей, особливо дітей з батьками. На території розташовані два приватних заклади громадського харчування, які також приваблюють багато відвідувачів.

Рис. План парку ім. К. Трильовського (сучасний стан)

У 2011 р. працівники кафедри ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекотології Національного лісотехнічного університету Львова провели реконструкцію парку ім. К. Трильовського.

тету України здійснили інвентаризацію насаджень парку, а також розробили проект реконструкції насаджень. За даними інвентаризації, якою обліковано 1264 дерева, видова структура парку формується 58 видами дерев і чагарників. Асортимент виявлених рослин подано у таблиці.

Табл. Асортимент рослин парку ім. К. Трильовського

№ з/п	Назва виду		К-ть, шт.
	українська	латинська	
1	Агрус відхилений	<i>Grossularia reclinata</i> Mill.	102
2	Алича	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	48
3	Аморфа кущова	<i>Amorpha fruticosa</i> L.	24
4	Багряник японський	<i>Cercidiphyllum japonicum</i> Sieb.	1
5	Бархат амурський	<i>Phellodendron amurense</i> Rupr.	3
6	Береза бородавчаста	<i>Betula verrucosa</i> Ehrh.	39
7	Бирючина звичайна	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	216
8	Бундук канадський	<i>Gymnocladus dioica</i> L.	1
9	Вербка козяча	<i>Salix caprea</i> L.	2
10	Вербка Матсуді ф. звивиста	<i>Salix matsudana</i> 'Tortuosa'	1
11	Вишня звичайна	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	15
12	В'яз гладенький	<i>Ulmus laevis</i> L.	14
13	В'яз шорсткий	<i>Ulmus scabra</i> Mill.	42
14	Гінкго дволопатеве	<i>Ginkgo biloba</i> L.	1
15	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	135
16	Глід одноматочковий	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	2
17	Горіх грецький	<i>Juglans regia</i> L.	5
18	Горіх сірий	<i>Juglans cinerea</i> L.	13
19	Горобина звичайна	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	2
20	Габ звичайний	<i>Carpinus betulus</i> L.	163
21	Груша звичайна	<i>Pyrus communis</i> L.	2
22	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	15
23	Дуб червоний	<i>Quercus rubra</i> L.	7
24	Дугласія тисолиста	<i>Pseudotsuga menziesii</i> Mirb.	3
25	Золотий дощ звичайний	<i>Laburnum anagyroides</i> Medic.	4
26	Кипарисовик горохоплідний	<i>Chamaecyparis pisifera</i> Sieb. et Zucc	8
27	Клен гостролистий	<i>Acer platanoides</i> L.	153
28	Клен польовий	<i>Acer campestre</i> L.	6
29	Клен сріблястий	<i>Acer dasycarpum</i> Ehrh.	2
30	Клен-явір	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	34
31	Клен-явір ф. пурпурова	<i>A. p. 'Purpurea'</i>	1
32	Клен ясенелистий	<i>Acer negundo</i> L.	11
33	Липа дрібнолиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	129
34	Липа крупнолиста	<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	3
35	Ліщина звичайна	<i>Corylus avellana</i> L.	2
36	Обліпиха крушинова	<i>Hippophae rhamnoides</i> L.	2
37	Осика	<i>Populus tremula</i> L.	2
38	Робінія звичайна	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	125
39	Садовий жасмин звичайний	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	4
40	Самшит вічнозелений	<i>Buxus sempervirens</i> L.	18
41	Свидина біла	<i>Swida alba</i> (L.) Opiz.	156
42	Сніжноягідник білий	<i>Symphoricarpos albus</i> L.	8
43	Сосна Веймута	<i>Pinus strobus</i> L.	11
44	Сосна чорна	<i>Pinus nigra</i> Arn.	6

45	Тис ягідний	<i>Taxus baccata</i> L.	21
46	Тополя чорна	<i>Populus nigra</i> L.	21
47	Туя гігантська	<i>Thuja plicata</i> D. Don	6
48	Туя західна	<i>Thuja occidentalis</i> L.	61
49	Т.з. ф. компактна	<i>Th.o. 'Compacta'</i>	6
50	Т.з. ф. Ельвангера	<i>Th.o. 'Ellwangeriana'</i>	4
51	Т.з. ф. вересоподібна	<i>Th.o. 'Ericoides'</i>	1
52	Черемха звичайна	<i>Padus serotina</i> (Ehrh.) Agargh.	9
53	Черешня звичайна	<i>Cerasus avium</i> L.	11
54	Яблуня звичайна	<i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill.	4
55	Ялина європейська	<i>Picea abies</i> L.	9
56	Ялиця біла	<i>Abies alba</i> Mill.	1
57	Ялівець звичайний	<i>Juniperus communis</i> L.	3
58	Ясен звичайний	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	153

Найбільшим представництвом відзначаються такі деревні рослини (%): гіркокаштан звичайний (10,7), габ звичайний (12,9), клен гостролистий (12,1), липа дрібнолиста (10,2), робінія звичайна (10,0), ясен звичайний (12,1). Ці породи становлять 68 % від загальної кількості дерев. Оскільки парк є старовинним, серед його насаджень зростає багато дерев-довгожителів. Найбільші діаметри мають: ясен звичайний (127, 121, 105, 101 см), липа крупнолиста (124 см), клен сріблястий (116 см), гіркокаштан звичайний (108 см). Близько десяти дерев мають у діаметрі 90-100 см. Усі вони мають значні розміри крони та висоту.

Сучасну планувальну структуру парку ім. К. Трильовського зображено на рис. Як видно зі схеми, у парку ще збереглися руїни кінотеатру, будиночка садівника та оранжереї, атракціонів, які нині не функціонують, а тому підлягають демонтажу. Варто звернути увагу на сучасний стан паркових насаджень. На окремих ділянках парку деревний намет настільки загущений, що під ним немає чагарникового та трав'яного ярусів.

У парку утворилася досить розгалужена мережа стихійних доріжок, якими рухається багато людей. Це призводить до витоптування трав'яного покриву, ущільнення ґрунту та погіршення санітарного стану дерев. Щодо останнього, то найпоширенішими видами уражень, виявлених у процесі інвентаризації, є каштанова міль, борошниста роса дуба, сухі гілки на світлолюбних породах (робінія звичайна, сосни), спричинені недостатнім освітленням, механічними пошкодженнями.

Проектом реконструкції парку передбачається впорядкування доріжково-стежкової мережі відповідно до сучасних потреб, заміна покриття доріжок, встановлення нових лав і ліхтарів на місці поламаних та знищених, влаштування ігрових пристроїв на дитячому майданчику. Особливу увагу звертають на реконструкцію насаджень, яка полягає у видаленні сухих та аварійних дерев, порослі малоцінної рослинності, збагаченні видової структури, а також влаштуванні квітників, які на цей час відсутні.

Зважаючи на історичне значення парку ім. К. Трильовського, проектом запропоновано заходи, спрямовані на пристосування об'єкта до нових умов експлуатації в системі озеленення населеного пункту, формування стійких, довговічних та високодекоративних насаджень і збереження цінної

пам'ятки садово-паркового мистецтва для тривалого використання в майбутньому.

Література

1. Замки та храми України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.castels.com.ua/galicia.html>.
2. Нагірний В. Алеї, які пам'ятають Габсбургів, Стефаника, Коцюбинського, Мартовича... / В. Нагірний // Вільний голос, 18 вересня 2007 р.

Кучерявий В.П., Дудин Р.Б., Левусь Т.М. Парк имени Трилевского в Коломые: современное состояние и проблемы реконструкции

Исследованы история создания и развития памятника садово-паркового искусства, планировочная структура и современное состояние насаждений. На основании собранных данных предложены методы оптимизации паркового ландшафта: реконструкция дорожно-тропиночной сети, насаждений, реставрация и консервация его отдельных элементов.

Ключевые слова: памятник садово-паркового искусства, парк культуры и отдыха, планировочная структура, насаждения, реконструкция, реставрация, консервация.

Kucheryaviy V.P., Dudyn R.B., Levus' T.M. Park of Trylovskii in Kolomia – current situation and problems of reconstruction

Researched the history and development of monuments of landscape architecture, planning structure and current plantings. Based on the collected data available optimization techniques parks: the reconstruction of paths, planting, restavration and conservation of its individual elements.

Keywords: monument of landscape architecture, park and recreation planning structure, planting, reconstruction, restavration, conservation.

УДК 719:634*5

Проф. В.П. Кучерявий, д-р с.-г. наук;
магістрант О.О. Стиранівська – НЛТУ України, м. Львів

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ НАСАДЖЕНЬ ЛІСОПАРКОВОЇ ЗОНИ

На основі польових матеріалів досліджень, насадження Брюховицького лісопарку було систематизовано за типами ландшафту відповідно до класифікації Тюльпанова, проаналізовано просторову структуру насаджень та запропоновано пропозиції щодо їх вдосконалення.

Ключові слова: просторова структура, типи ландшафту, лісопаркове господарство.

Вступ. Ліс є важливим компонентом біосфери, який зберігає в природі її різноманітність та рівновагу [1], має сировинне, соціальне та екологічне значення. Зі збільшенням антропогенного впливу його функції послаблюються, а особливо естетична цінність. Найголовнішою ознакою насадження, яке призначене для відпочинку відвідувачів, є його просторова структура [2], від якої залежить естетичність лісопарку чи парку. Тому метою дослідження є вивчення просторової структури насаджень, яка є актуальною для створення та реконструкції лісопарків.

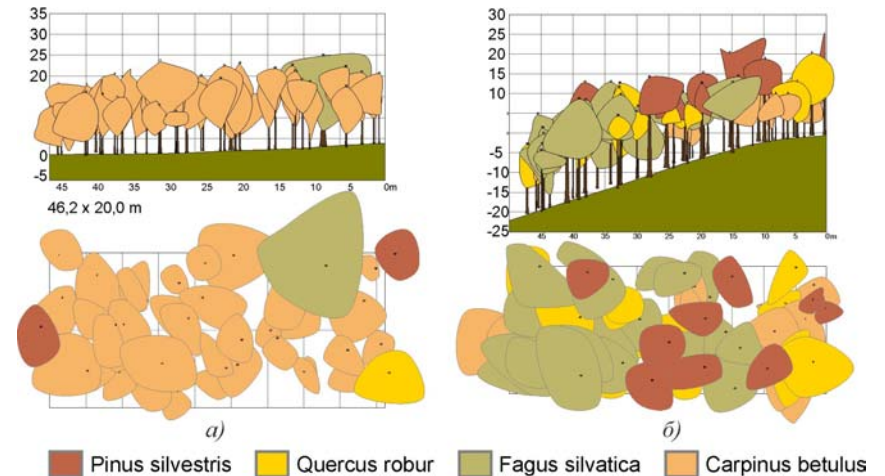
Об'єктом дослідження є фітоценози Брюховицького лісопарку, а предметом – їх вертикальна ярусна структура. Практичне значення полягає у використанні даних досліджень для формування лісопаркових ландшафтів закритого та напіввідкритого типу [7].

Наукова новизна цієї роботи полягає у використанні польової географічної інформаційної системи Field-Map [3].

Методика дослідження. Для вивчення вертикальної структури насаджень у Брюховицькому лісопарку зібрано дані з 5 пробних площ, які було закладено згідно зі загальноприйнятими методиками [6]. Збір польових даних проводився з використанням системи Field-Map, яка дає змогу під час роботи у польових умовах поєднувати у єдиному технологічному процесі формування атрибутивної й картографічної інформації про лісові об'єкти. Завдяки цій програмі максимально автоматизуються процедури вимірювання лісівничотаксаційних та інших показників, забезпечується контроль зібраної інформації та формуються реляційні бази даних у польовому комп'ютері. Все це дає змогу відображати лісові об'єкти на електронній карті комп'ютера, безпосередньо під час виконання польових робіт [4].

Результати досліджень. Під час опрацювання матеріалів, зібраних у польових умовах, було вираховано зімкнутість крон та розміщення дерев на пробних площах за методом Клафа та Кокса [5]. За допомогою цих показників за класифікацією лісопаркових ландшафтів Н.М. Тюльпанова [7] визначено тип лісопаркового ландшафту (табл.), що дало змогу судити про необхідність запровадження певних заходів для покращення структури насаджень.

За об'ємно-просторовою структурою закритий тип ландшафту серії Ia (пробна площа № 1 та 4, рис. 1) характеризується зімкненістю крон 60-100 % та рівномірним розміщенням дерев, проглядність у такому випадку не перебільшує 10-20 м. Деревостани характеризуються різнобарв'ям декоративних відтінків та мають ознаки типової лісової ситуації: напівтінь, прохолода та приглушеність звуків. У насадженнях цього типу завжди багато тіні і мало тепла, сонячне проміння проникає під намет деревостану в обмеженій кількості і досягає землі у вигляді світлих білків [7].

Рис. 1. Закритий тип ландшафту, серії Ia (a – пробна площа № 1; б – пробна площа № 4)